

SPANSKA
FLUGAN.

SECTIO ANTEPENULTIMA.

SELSBUDFORIS. G. O. WASENIUS.

1839.

12 SPANSKA FLUGAN.

Spanska Flugan, sectio antepenultima

Din ödmjukaste tjänare, Gunstige Läsare! har väl ofta med *Leibgeber*, hos Jean Paul, besinnat, att ryktbarheten ingen ryktbarhet förtjenar, och likasom han beslutit, att icke sätta sig ned med penna i hand för att blifva utomordentligt namnkunnig. Skulle likväl Du, G. L., eller någon annan nu falla på den tanken, att Din tjänare bortlagt sin åsigt, såsom en gammal rock, hoppas han kunna betaga eder denna förnärmande förmodan, genom följande, korta *Redogörelse*:

10

Dessa blad skola *förslagsvis* föreställa: *En Litterär Tidskrift i Finland*.

Sedan sålunda hvarje misstag angående utgifvarens syftemål blifvit häfvet, återstår att något närmare nämna om denna skrifts *plan*. Ledd af Din, G. L., och min egen sanningskärlek, bekänner jag, att den är *planlös*, åtminstone tills vidare. Du tror icke, Gunstige! hvilken stor fördel detta medförer på båda sidor. Ty utgifvaren får då skriva och införa, hvad han vill, och Läsaren läsa, hvad han vill. Om någon hårklyfvande *Logicus* skulle vara hugad förneka consequensen i sednare delen af denna conclusion, kan dock säkert ingen neka dess sanning. Ja, jag önskade komma besagde Hr *Logicus* på skam, genom en ytterligare demonstration. Då nemligen i planen för en Tidskrift, ett Dagblad o. s. v. talas om en mängd saker, som densamma kommer att innehålla, kan ju ingen före dess inträffade sotsdöd säga, om den hållit ord, och publiken, som nu en gång betalt sina pengar, får lof att följa med i ständig förbidan, att det utlofvade skall komma. Mängden af exempel hos oss är stor. — Men vill någon ändock, utom den allmänna titeln: *Litteratur*, hafva speciellare etiketter för ordnandet, af hvad nedanföre kan komma att anföras, vågar utgifvaren föreslå följande:

20

Antiquiteter, d. ä. nyss utgifna arbeten, hvilka endast för samlaren äga ett värde;

30

Litterära Nyheter, d. ä. äldre arbeten, hvilka allt ännu genom sitt innehåll äro nya;

Curiosa, d. ä. äldre och nyare arbeten, om hvilka intet förut blifvit sagdt och vi intet hafva att säga;

Maculatur, d. ä. blandade arbeten, Tidnings-pappret för det löpande året;

Satser, d. ä. exstatiska rörelser från slentrianens gravitations-krets.

Det anförda torde vara nog både för läsarens behof och såsom en vink om närvarande skrifts mångsidighet, och vi kunde anse helsning med komplimanger vara till ända, om icke en sak förlängde utgifvarens *intresse* vid detta samtal — — nemligen betalningen. Utgifvaren kan icke annat än hos den publik, till hvilken han talar, förutsätta samma ädla förakt för ryktet och ett i tryck lefvande (eller dödt) namn, som hos sig sjelf, samt hoppas, denna skrift icke derföre skall sakna åtgång, att den icke blifvit anmäld till prenumeration, med löfte om tryckt förteckning på respective prenumeranters namn. Ja, han vågar till och med göra sin skrift till ett uteslutande föremål för köparens ädelmod, då han anhåller, att ingen måtte utlåna sitt exemplar åt flere, än, på sin höjd, *tio* stycken serdeles *goda vänner*.

40

Billigtvis borde också ännu något sägas om denna skrifts titel, ifall ej menskligen naturens skröplighet gjort kunskapen om Spanska Flugans bruk och verkningar så allmän, att den numera knappt med heder kan förskrifvas af en läkare. — Utgifvaren påminner derföre endast, att densamma blott såsom pulveriserad kan gagna. Han skall derföre med upprigtigt beundran anse hvarje bemödande att grundligen fila och mala när-

50

varande lilla Fluga, och skall icke lemna någon möda ospard, att med sitt ringa exempel härtill uppmuntra.

Och då alltid och allestädes auctoriteter gifva utslag, vågar vår Fluga åberopa, att den icke ensam surrar publiken i öronen, utan i sällskap med »Nordiska Biet» (utom månet annat maskeradt flygfä). Vare likväl långt hädan den förmätenhet att vilja jemföra dess »tvenne hinnaktiga- och tvenne skal-vingar» med det sednares »fyra *nakna*,» oberäknadt dettas »stingande stjert¹». Må dessutom hvarje billig betraktare besinna, att det
10 dessa i någon mon bör tillerkännas samma värde, som en prisad författare tillagt det mest föraktade bland fyrfotade kräk, då han säger²: »Patrioten ser dem med glädje, och tänkaren erkänner, att äfven de i sin mon bidragit till den menskliga culturens framsteg.»

13 JOHANNES MATHIAS SUNDEVALL.

Spanska Flugan, sectio antepenultima

20 SPECIMEN ACADEMICUM, SISTENS PRÆNOTIONES PROBLEMATIS, QUO POTUERIT MODO HOMO A DEO DESCISCERE IPSAMQUE PROBLEMATIS SOLUTIONEM. HELSINGFORSIÆ 1832. 37 SIDD. 4:O.

Någon, som förut känner ifrågavarande arbete och kanske vet, att det äfven aktats värdigt en anmälan i *Berlin. Jahrbüch. d. Litter.* skall kanske anse det icke mindre förmätet, att vidröra hvad en så utmärkt författare skrifvit och *Göschel* recenserat, än man vanligen hos oss anser ett försök att bedöma *Göschel* sjelf eller någon annan litterär notabilitet. Det språk hvarje missnöjd Författare förer mot Recensenter i allmänhet, att granskaren måste vara egenkär nog, för att tro sig stå högre, än hvarje författare, hvars skrift han granskar, är ett bland de påståenden, hvilkas idkeliga upprepande gifvit dem utseendet af sanning. Det är som ville man säga, att en yngling, hvilken förtjuses af Homerus eller beundrar Euklides, anser sig vara med dessa jemngod i skaldekonst och matematik. Och till följe af den lika förvända åsigten, att det skulle fordras större insigt för att tadla, än berömma, kallar man den för en öfvermodig öfversittare, som vågar säga ett: *dormitat interdum* åt den minsta bland Homeri efterföljare. Men besinnar icke att man sålunda uttalar en förkastelsedom öfver allt vetande, all mensklig forskning. Ty all kunskap, som icke är
40 blott minnesvetande förutsätter en kritik, ett bibehållande af det insedda, det riktiga, och ett förkastande af det obegripliga och motsägande. De som föra detta språk gifva derföre blott tillkänna deras egen inskränkta åsigt af vetandets natur, då de icke besinna att deras egna snillefoster, för att vara *deras*, äro kritiker öfver den skriftliga eller muntliga tradition, som gjort dem till förnuftiga väsenden. Ja Schiller säger med rätta, att den beundran och det deltagande, vi visa för en utmärkt bedrift, endast har sin rot i den mer eller mindre klara öfvertygelse, att vi, i den stund vi känna denna handlings värde, äfven sjelfva ägt vilja och förmåga att utföra densamma, samt anser af detta skäl vårt deltagande för ett bevis på
50 mensklighetens gemensamma adel.

Såsom speciellt skäl för Rec:s uppträdande i närvarande fall får han anföra sin öfvertygelse, att ganska få landsmän känna *Göschel's* nämnda an-

¹ Se: Regnérs Första Begrepp.

² Se: Törnrosens Bok.

varande lilla Fluga, och skall icke lemna någon möda ospard, att med sitt ringa exempel härtill uppmuntra.

Och då alltid och allestädes auctoriteter gifva utslag, vågar vår Fluga åberopa, att den icke ensam surrar publiken i öronen, utan i sällskap med »Nordiska Biet» (utom mångt annat maskeradt flygfä). Vare likväl långt hädan den förmätnhet att vilja jemföra dess »tvenne hinnaktiga- och tvenne skal-vingar» med det sednares »fyra *nakna*,» oberäknadt dettas »stingande stjer¹». Må dessutom hvarje billig betraktare besinna, att det icke mera bör vara flygfän än andra, betaget, att andas och lefva, samt att
 10 dessa i någon mon bör tillerkännas samma värde, som en prisad författare tillagt det mest föraktade bland fyrfotade kräk, då han säger²: »Patrioten ser dem med glädje, och tänkaren erkänner, att äfven de i sin mon bidragit till den menskliga culturens framsteg.»

13 JOHANNES MATHIAS SUNDVALL.

Spanska Flugan, sectio antepenultima

20 SPECIMEN ACADEMICUM, SISTENS PRÆNOTIONES PROBLEMATIS, QUO POUERIT MODO HOMO A DEO DESCISCERE IPSAMQUE PROBLEMATIS SOLUTIONEM. HELSINGFORSIÆ 1832. 37 SIDD. 4:O.

Någon, som förut känner ifrågavarande arbete och kanske vet, att det äfven aktats värdigt en anmälan i *Berlin. Jahrbüch. d. Litter.* skall kanske anse det icke mindre förmätet, att vidröra hvad en så utmärkt författare skrivit och *Göschel* recenserat, än man vanligen hos oss anser ett försök att bedöma *Göschel* sjelf eller någon annan litterär notabilitet. Det språk hvarje missnöjd Författare förer mot Recensenter i allmänhet, att granskaren måste vara egenkär nog, för att tro sig stå högre, än hvarje författare, hvars skrift han granskar, är ett bland de påståenden, hvilkas idkeliga upprepande gifvit dem utseendet af sanning. Det är som ville man säga, att en yngling, hvilken förtjuses af Homerus eller beundrar Euklides, anser sig vara med dessa jemngod i skaldekonst och matematik. Och till följe af den lika förvända åsigten, att det skulle fordras större insigt för att tadla, än berömma, kallar man den för en öfvermodig öfversittare, som vågar säga ett: *dormitat interdum* åt den minsta bland Homeri efterföljare. Men besinnar icke att man sålunda uttalar en förkastelsesdom öfver allt vetande, all mensklig forskning. Ty all kunskap, som icke är blott minnesvetande förutsätter en kritik, ett bibehållande af det insedda, det riktiga, och ett förkastande af det obegripliga och motsägande. De
 30 som föra detta språk gifva derföre blott tillkänna deras egen inskränkta åsigt af vetandets natur, då de icke besinna att deras egna snillefoster, för att vara *deras*, äro kritiker öfver den skriftliga eller muntliga tradition, som gjort dem till förnuftiga väsenden. Ja Schiller säger med rätta, att den beundran och det deltagande, vi visa för en utmärkt bedrift, endast har sin rot i den mer eller mindre klara öfvertygelse, att vi, i den stund vi känna denna handlings värde, äfven sjelfva ägt vilja och förmåga att utföra densamma, samt anser af detta skäl vårt deltagande för ett bevis på
 40 mensklighetens gemensamma adel.

50 Såsom speciellt skäl för Rec:s uppträdande i närvarande fall får han anföra sin öfvertygelse, att ganska få landsmän känna *Göschel's* nämnda an-

¹ Se: Regnérs Första Begrepp.

² Se: Törnrosens Bok.

mälan, samt att det lilla, den om det anmälda arbetet innehåller, ingalunda kan få namn af Recension.

Förf:s arbete sönderfaller, såsom titeln tillkännager, uti tvenne, icke mindre genom undersökningens föremål, än till en del genom sjelfva den vetenskapliga behandlingen bestämdt skilda delar. Den förra, som sträcker sig till och med pag. 16, består utom inledning af fyra skilda §§., utmärkta genom följande inskrifter: Om Reflexionen; om det Sannas och Godas Antinomi; om det Sannas och Godas försoning; om kunskapens sanna föremål, Gud. Vi skola, förr än vi öfvergå till arbetets 10
sednare del, i korthet sammanfatta innehållet af dessa skilda punkter, men utbe oss för denna betraktelse Läsarens ansträngda uppmärksamhet, emedan den, oakadt all den ovanliga klarhet *Förf:s* framställning äger, genom sin natur hörer till de svåraste, och kanske genom vår oskicklighet i detta sammandrag ännu mer försvåras. Den sysselsätter sig med speculationens högsta problem och innefattar för *Ref.* dessas klaraste lösning.

Förf. börjar första §.¹: »för att i lifvet undfly all villfarelse både i vetande och i handling, söker människan afgöra, *hvad som öfverhuvud är, (Quid in universum sit)?* Hon antager nemligen att Varandet är 20
en bestämning, som måste tillkomma allt tänkbart. Detta antagande synes så mycket mindre innebära någon villfarelse, som äfven denna (villfarelsen) då skulle *vara*. För att nu besvara nämnda fråga sträfvar människan att, med afsägende af all förutfattad opinion, all fördom, hvarje böjelse för det ena eller andra svaret, söka upplösningen fullkomligt *a priori*. Men härigenom constituerar hon en skilnad emellan, *hvad som är*, och *hvad som bör vara*, emellan *det Sanna* och *det Goda*. Denna skilnad är densamma med skilnaden mellan Subjectivitet och Objectivitet, och är *Reflexionens* verk.»

»Sökes således Sanning, så måste hvarje afseende på Resultatets beskaffenhet, antingen detta är godt eller ondt, sannt eller osannt, aflägsnas, d. ä. Sanning finnes endast genom att aflägsna, förneka det som *bör vara*, det *Goda*. Förutsättes åter detta såsom ändamål, så är forskningen icke fri, utan vid en förutsättning, en fördom bunden; och det *Godas* antagande upphäfver sanningen som sådan.» 30

»Men misstaget, *πρωτον ψευδος*,» ligger redan deruti att Sanningen fattas vara oberoende af Subjectets åtgärd. Sjelfva utgångspunkten innebär, vid nogare undersökning, correctivet för denna skefhet. Då nemligen Sanningen fattas oberoende af all förutsättning, är *sjelfva denna uppfattning en förutsättning, af hvad Sanning bör vara*. Sålunda 40
förutsätter människan Sanningen för att komma till Sanning, d. ä. *vetandet* har *tron* till sin grund och utgångspunkt. Endast genom att antaga ett *böra-vara (Esse-Debere)*, kan derföre frågan: *hvad är?* finna ett svar; och den anförda motsägelsen mellan det *Sanna* och *Goda* är endast skenbar, så att det förra endast är genom det sednare. En sådan lefvande öfvertygelse och tro på ett absolut *Böra-Vara* (d. ä. på något, som absolut *bör vara*) utgör begreppet om en helig Gud»

»Gud är *helig* endast såvida han fattas såsom sin egen absoluta orsak (*absoluta sui constitutio*), så att Guds *Vara* och *Böra-vara* äro identiska. Gudomen *bör* derföre tänkas såsom absolut skapande, d. ä. såsom frambringande något nytt, görande underverk. Men då detta tillika icke kan tänkas såsom tillfälligt, emedan sålunda Guds *Vara* skulle 50

¹ Märkes: att i följande framställning, ehuru för tydlighetens skull utmärkt med citations-tecken, ingalunda begagnats *Förf:s* egna ord.

skiljas från hans Böra-vara¹, så måste Gud i sin skapelse fattas såsom uppenbarande (*sig*), d. ä. såsom frambringande och för sig uppenbarande det, som evigt är (*Joh.1:1.*) Endast genom en sådan uppfattning af Guds väsende är det möjligt att lösa den Theologiska Moralens problem, hvilka förnämligast äro dessa trenne: *hvarföre har Gud meddelat sig med människan, med ett ändligt väsende? huru har människan kunnat affalla från Gud? huru kan människan återvända till förening med Gud? (in statum integritatis)?* Ehuru blott den andra af dessa frågor här är hufvudsak, fordrar likväl sammanhanget att äfven den första i korthet vidröres.»

10

Ända hittills är så väl bevisningen som framställningen utöfver allt *Rec:s* beröm, ehuru redan 4:de §. i sednare hänseende är de förra underlägsen. *Rec.* upprepar, hvad han redan sagt, att han *ingenstädes* funnit en så klar och djup uppfattning af förhållandet mellan tro och veta. Han önskar blott att hans korta öfversigt måste väcka Läsarens håg att studera *Förf:s* arbete, ty dess få sidor är mera innehållsrika, än mången volum, och öfvergår härmed till arbetets sednare del.

20

Denna del innehåller i §§. 5—9: *hvarföre har Gud meddelat sig med människan? Notionen om Problemet, huru människan kunnat affalla ifrån Gud? Summarisk framställning af fallets möjlighet; Om människans sedliga (ethiska) natur; Lösningen af sjelfva Problemet, huru har människan kunnat affalla ifrån Gud?*

Redan §. 5 saknar i *Rec:s* tanke den skärpa i bevisningen som i så hög grad characteriserar de föregående. *Rec.* skulle anse, hvad här är föremål för beviset, redan i §. 4 vara ådagalagdt, på sin höjd kunna framställas såsom consequenser ur denna, isynnerhet då den notion: kärlek (*amor*), *Förf.* här substituerat, i st. för de förut använda, *Esse-debere* och *Liber-tas*, på intet sätt eger dessas bestämdhet och äfven af *Förf.* blifvit tillgripen utan all vidare redogörelse. Det heter:

30

»Då Gud bör tänkas vara den fullkomligaste, för sig sjelf tillräckliggörande, hvartill tjenar då ett ändligt väsende, såsom människan. För att häfva den motsägelse, som världens och människans skapelse synes innebära, att Gud, den fullkomligaste, icke vore sig sjelf nog, säger man väl: världens skapelse gör icke Gud fullkomligare, utan världen och människan tjenar blott till föremål för Guds kärlek, hvilken till sin natur är ömsesidig. Men äfven denna förklaring synes otillräcklig; ty äfven Guds kärlek (*si sit, ut est, Characteristicum in Deo.*) är i sig sjelf tillfyllestgörande och har icke behof af människans ändliga kärlek. Likväl då människans lycksalighet består i hennes kärlek till Gud, och Guds kärlek är fremmande för all sjelfviskhet, samt Gud är den fullkomligaste, den absolut älskansvärda (*desiderabilis*), så utsträcker denna kärlek sig till *allt annat möjligt* och Gud skapar människan efter sitt beläte.»

40

Utom det tvära *si sit, ut est*, i afseende å Guds kärlek stöter *Rec.*, isynnerhet antagandet af ett allt möjligt, hvartill Guds det allmänna omfattande kärlek skall sträcka sig, emedan den icke är sjelfvisk. *Rec.* inser väl, att detta allt möjligt icke får fattas utom Gudomen utan såsom det evigt varande, men sjelfva denna notion innebär en oändlig serie, ty möjlighetens verld är obegränsad, och Guds helighet vore sålunda beroende af seriens fulltalighet. Vidare införes utan all förmedling notion om människans lycksalighet, en likaså *blott* ideell föreställning. Låtom bevisning-

50

¹ D. ä. Skapelsen kan icke fattas såsom för Gudomen tillfällig, såsom ett tillfälligt Vara (hvilket såsom Guds skapelse äfven är Guds Vara) utom Guds eviga Vara (Guds Böra-Vara).

en få följande ordning, (och *Rec.* anser den i sjelfva verket för summan af *Förf:s* tankegång:) Antages: att kärleken är en Gudomens egenskap; att densamma icke är sjelfvisk; att lycksalighet genom kärlek till Gud är människans ändamål; följer: att Gud måste skapa människan. — Om detta icke anses bindande, emedan för Guds kärlek kunna finnas oändliga föremål, så säges vidare: densamma måste sträcka sig till allt möjligt; Människan hör till möjligheterna; *Ergo* — — — I sanning! den berömde *Förf.* må förlåta det, men *Rec.* kan i hans ord ingen annan bevisning finna och vågar anse denna för otillräcklig och icke vetenskaplig. Det heter vidare: »allt annat möjligt» (utom Gud?); hvilket är ännu mera förvillande och synes lätt såsom motsägande *Förf:s* bevisning pag. 14 (slutet) & 15. Att *Förf.* sedan fortfar: »verldens skapelse beror af Guds oändliga nåd, ty eljest skulle, hvarje väsende (det skapade?) såsom lycksaligt, vara uti Gud, förutan Gud.» kan efter den gjorda förutsättningen vara obestridligt, ehuru noga taget här åter en bestämning: *nåden*, substitueras för en annan, *kärleken*.

10

Att för öfrigt af de anförda prämisserna draga en motsatt slutsats, är lätt. Ty likasom *Förf.* säger: »att Guds kärlek i sig är fullkomlig», så kan äfven sägas att Gud i sig är alla möjligheter, ja äfven alla *andra* möjligheter, utan att således Guds kärlek i sig är utsträckt till alla möjligheter, utan att notionen om människan såsom ett *ändligt* väsende här är nödvändig; ty såsom hörande till alla möjligheter i Gud är hon oändlig, af Guds väsende delaktig.

20

I följande 6:te §. bestämmer *Förf.* notion om syndafallet till en »*error theoreticus*,» »*sine culpa*,» ehuru *Förf.* tillika erinrar derom, att »ingen förmåga (själens) kan undergå en förändring ensam, under det att de öfriga förblifva oförändrade.» Att *Förf.* nyttjat bestämningen *error theoreticus* synes här hufvudsakligen hafva sitt bevis uti människans »sträfvan- de och hopp att återvinna den förlorade gemenskapen med Gud,» ehuru detta bevis kunde synas otillräckligt; hvarom nedanføre. Problemet blir nu enligt *Förf.* »hvarføre har Gud tillåtit människan fara vilse (*huic errori succumbere*)?» Om §. 7 skall nämnas i sammanhang med den 9:de.

30

Uti följande §. 9, visar sig den noggrannhet och klarhet, hvilken man i förra Afdelningen af *Förf:s* arbete beundrar, åter i full dag; ehuru också ämnet, människans sedliga natur, i sig sjelf är lättare behandladt. *Förf.* visar här: huru hvarken handlingens *moralitet* eller *legalitet* för sig fattad är för dess sedliga värde tillräcklig; ja att den sednare i sin abstraction innebär en motsägelse, och att den förra såsom handlingens uteslutande princip är *immoralitet*,» och att således *viljans* abstracta *Subjectivitet*, godtycket, *i sig är ond*. *Förf:s* härvid gjorda kritik öfver den *Kantiska* philosophins indelning af pligterna, i fullkomliga och ofullkomliga, samt af dess Moral-princip, är utförd med den *Förf.* utmärkande bestämdhet och concision. Dock saknas för det följande den närmare bestämning att den Subjectiva viljans bestämning är Begäret. Äfvensom *Förf.* i slutet af §. utan inom densamma skedd bevisning antagit en *status tentationis*, i fråga om de skilda momenterna i moralitetens och legalitetens förhållande till hvarandra, såsom öfvergångsmoment ifrån dessas *omedelbara* enhet, *status innocentia*, till deras skilnads-moment, *status peccati*; hvilket antagande noga sammanhänger med hvad *Rec.* skulle anse bristande och otillfredsställande i lösningen af hufvudfrågan.

40

50

Denna behandlas i §. 9, och är gången af *Förf:s* utredning följande:

»För det ondas tillräknande fordras, att den handlande, viljande, vill det Onda, såsom ondt. Detta åter förutsätter, att han *vet*, inser, det Onda, och detta är derføre något *förnuftigt och verkligt*. Viljan åter fattad förr än den bestämt sig till det Onda, måste vara indifferent,

hvarken ond eller god, och emedan principen för viljans bestämning sålunda icke kan vara någon annan, än det Goda och Onda sjelft, såsom insedt och begripet, så måste det Onda anses vara *före* viljans bestämning (*ad suam essentiam*), samt genom denna bestämning bringas till *existens*. Skilnaden emellan god och ond vilja beror således af motsatsen emellan det Onda och Goda (såsom viljans object), emellan hvilka viljan fritt väljer (såsom *liberum arbitrium*). Men Objectets differens måste äfven verka på viljan, och denna kan därför icke hafva samma förhållande till det Onda som till det Goda. Detta kan endast
10 fattas derigenom, att man skiljer mellan *godtycke*, (*liberum arbitrium*) och *frihet* (*libertas*¹). Ty sann Frihet är sjelfva det Goda».

Likåsa bör väl sägas att *godtycket är sjelfva det Onda*. För öfrigt synes *Rec.* här finnas en *lapsus* i utvecklingen. Det är nemligen fråga om den *indifferent*a viljans bestämmande af det Goda och Onda *såsom Object*, och *Förf.* förutsätter dessa för bestämningen, men antager åter att det Goda är endast såsom bestämd vilja, såsom sann Frihet.

Pag. 31 följer en deduction, hvars sammanhang med det öfriga *Rec.* icke kunnat fatta annorlunda, än att *Förf.* här sökt utveckla: att *godtycket i sig icke vore det Ondas princip*. Denna deduction slutar, »med ett ord:
20 det Onda kan icke tänkas hafva uppkommit ur den *individuell*t abstracta Subjectiviteten, såsom förmörkad och full af okunnighet (hvilken okunnighet häldre är ett phænomen och produkt, d. ä. något redan verkligt (verkadt)), utan bör härledas från någon nödvändighet i menckliga naturen (*a meæ naturæ quadam necessitate*).»

Förf. fortfar: »Då godtyckets val mellan godt och ondt måste bero af en jemförelse emellan sjelfva dessa begrepp, så kan denna jemförelse icke leda till ett afgörande utan att den väljande äger en *norm*, en regel för sitt bedömande.

Subjectet, den väljande, har således i afseende på denna norm, dess
30 bestämmande, icke sin frihet, utan måste antingen följa eller handla emot densamma. Godtycket är sålunda bundet. Den sanna friheten består åter deruti att Subjectet helt och hållet genomtränges af det ethiska (sedlighetens) begreppet, som är begreppet om Gud (d. ä. lemna godtyckets ståndpunkt och gör pligtens utöfning till sed).

Nu uppstår frågan: Huru menniskan kan ega en förmåga, att bestämna sig antingen till frihet (sann frihet) eller slafveri (godtycke), hvilken förmåga är sjelfva godtycket? *Förf.* besvarar den: *Denna förmåga är ett nödvändigt vilkor, utan hvilket friheten icke kan blifva sann och verklig*. Ty uti oskyldighetens tillstånd skulle menniskan gå sin
40 bana, utan irring, men utan att känna lagen för densamma, skulle vara uti Gud, utan att här af hafva medvetande. Den sanna friheten kan sålunda icke finnas medfödd (*per generationem*), utan genom pånyttfödelse (*per regenerationem*). Medvetandet om menniskans gemenskap med Gud har icke kunnat uppstå utan *frestelse* (*sollicitatio*) till affall, och denna frestelses vilkor är Godtycket (*liberum arbitrium*). Men sjelfva fallet är härigenom endast *möjligt*, och är icke nödvändigt för att verkliggöra den sanna friheten.»

Här är således svaret, den upplösning af problemet, huru menniskan kunnat affalla från Gud, hvilken *Förf.* lofvat och hvilken hela den föregående djupsinniga undersökningen förberedt. *Rec.* vågar icke göra försöket hvarken att instämma i *Förf:s* åsigt eller yttra någon annan, egen,
50

¹ *Förf.* citerar här Pauli Ep. t. Rom. Cap. VII v. 15. I *Rec.* tanke är saken bevist uti §. 8, hvilken bevisning här naturligtvis bör förutsättas, ehuru *Förf.* icke uttryckligen dertill hänvisar.

men vill endast anmärka, hvad *Rec.* trots sig finna i utvecklingen och beviset bristande.

Det hufvudsakligaste angår *Förf:s*, såsom det synes, antagande af ett Ondt utom den Subjectiva viljan, Godtycket, hvaraf denna bestämmes, såsom af ett för sjelfva denna vilja förutsatt vilkor. Detta återkommer uti den (pag. 25) postulerade *status tentationis*, uti beviset för det Ondas förutsättning i dess begrepp för viljans val (pag. 29), samt (pag 33) såsom sollicitation, frestelse. Sannt är väl att här godtycket sägas vara vilkor för sjelfva denna sollicitation, äfvensom denna ömsesidighet öfverallt är en naturlig consequens, men det oaktadt skulle *Rec.* förblifva vid det anförda: att det Onda, såsom essentialiter för Godtycket förutsatt, är ett blott antagande. Och detta af följande skäl. Att den Subjectiva viljan för sig fattad, såsom abstraction från all bestämning, allt innehåll, är en Motsägelse, emedan den sålunda icke leder till handling, d. ä. intet vill, icke är vilja, har *Förf.* i §. 8 visat. Deraf följer också, att denna vilja nödvändigtvis är bestämd; d. ä., att densamma, såsom *abstraction* från bestämningen, förutsätter denna och af den bestämmes. Men häraf följer ingalunda, hvarken att den förutsatta bestämningen är god eller ond, eller att sjelfva denna ömsesidiga förutsättning är det Onda. Denna, den Subjectiva viljans och Bestämningens, ömsesidiga förutsättning kan väl kallas en ömsesidig sollicitation, men denna sollicitation är icke en sollicitation till det Onda, den är nödvändigt moment, och insigten af dess nödvändighet är insigt uti hvad sann frihet är. Med ett ord: samma indifferent, i afseende å godt och ondt, som tillägges den Subjectiva viljan såsom förutsättning, bör äfven tilläggas den förutsatta bestämningen. Viljan såsom Godtycke är icke derigenom upphäfvnen, emedan den äfven då är val, fri öfvergång från bestämning till bestämning, ehuru dessa hvarken äro goda eller onda. Sålunda är väl en *status differentiae* gifven, men hvarken en »*status peccati*», eller en »*status tentationis*».

Det enda här återstår, är den bevisade nulliteten hos den ifrån all bestämning abstraherande Subjectiviteten, hvilken för dess förnuftsvidrighet kunde kallas ond, om nemligen möjligheten för människan, att fixera sitt medvetande på denna ståndpunkt, vore utredd. Att den Subjectiva viljan nödvändigtvis är bestämd, vore icke derigenom bestridt; ty frågan blefve endast den: om för Individen finnes en sådan ståndpunkt, uppå hvilken den uti all bestämning ser (vet och vill) endast sitt abstracta Jag. *Förf:s* omnämnda bevisning (pag. 31) mot det Ondas Individualitet hvilat derpå: »att, vid ett sådant antagande, människan icke vore i sjelfva verket hvarken god eller ond, och hennes gerningar icke kunde henne tillräknas, emedan hennes viljas bestämning vore helt och hållet tillfällig.» Så vidt *Rec.* förmår inse, är detta i afseende å det Goda falskt, och i afseende å det Onda vore bestämningens tillfällighet både objectivt, för verldsordningen, och subjectivt, för individen, såsom godtycklighet, det Ondas egen natur.

Men *Förf.* fortgår till framställningen af: »hvarföre människan icke kunnat motstå frestelsen till affall ifrån Gud». Den lyder i få ord; *Jag är*, är uttrycket för Sjelfmedvetandet (för den såsom frihetens vilkor förutsatta Subjectiviteten). Dess betydelse är; *Jag är i Gud*. Men i den visshet om människans Jag, detta uttryck innebär, ligger det henne nära att fatta sitt Jag såsom varande i och för sig, och hon förändrar uttryckets accent, sägande; *Jag är*. Sålunda gör hon vissheten om sitt Jag till utgångspunkt för sitt vetande och viljande och nedsätter är = Böra-vara till är = Vara.»

Man måste medge: detta är skönt, sinnrikt samt, efter hvad vi af daglig erfarenhet och lära sluta, sannt, men det är icke bevisadt, nödvändigt, allmängiltigt. Derigenom är endast en ny möjlighet för fallet antydd.

Ty i sjelfva verket har *Förf.* statuerat syndafallet bestå i tvenne möjligheter: den ena frestelsens; den andra syndens. Vål fattas den förra såsom nödvändig för människans sedliga natur; men den är likväl syndafall, synd, det Onda endast såsom möjlighet. Den sednare möjligheten åter är samma det Ondas möjlighet såsom Ondt, såsom synd, och kan ifrån den förra endast sålunda åtskiljas: att densamma fattas vara *möjlighet till synd, för den individuella människan*, möjlighet att hörsamma frestelsen, då denna endast är *det Onda, såsom för menskligheten i allmänhet möjligt*. Denna sednare, frestelsen såsom möjlighet, motsäger icke dess nödvändighet; ty hvad för människan i allmänhet är *blott* möjligt, är också nödvändigt, emedan *möjligheten är det Verkligas möjlighet* och förutsätter denna. En sådan förutsättning synes äfven, såsom vi ofvan anmärkt, *Förf.* hafva gjort, då han förutsatt ett *objectivt* Ondt såsom jemte det Goda iciterande eller frestande Subjectets fria val, godtycket. Och vid ett noga betraktande är *detta förutsatta Onda samma sak som den secundära möjligheten*, möjligheten af det Ondas seger uti frestelsen. Ty endast sålunda är det Onda äfven *essentialiter* förutsatt för det fria valet, *om detsamma* nemligen *motsättes den subjectiva viljan*, valet emellan Godt och Ondt, *samt just igenom denna motsättning existerar*. Detta kan närmare uppfattas sålunda: att *det Onda såsom blott förutsättning sammanfaller med sjelfva den subjectiva viljan*, är samma möjlighet af ett bestämdt ondt, det existerande onda, som denna. Men en sådan enhet af det Subjectiva och Objectiva (Onda), d. ä. den subjectiva viljans öfverensstämmelse med det *essentialiter* förutsatta, blott objectiva Onda, är det *existerande* Onda, det Onda såsom synd, syndafall.

Denna upplösning af problemet återför således till hvad vi ofvan om densamma anmärkt, nemligen till sjelfva den subjectiva viljans Identitet med Synden. Vi inse väl de consequenser, till hvilka detta antagande leder, och våga anse, att *Förf.* endast genom bemödandet att undvika dessa betagit undersökningen dess frihet och sednare delen af arbetet den klarhet och tillräcklighet för öfvertygelsen, som i så hög grad utmärker den förra. *Förf.* lämpar i Inledningen *Baaders* ord, hvilka han riktar till läsaren, på sitt arbete, sägande: »ingenting är obilligare än att man gör den, som säljer frön, förebråelser derföre, att han icke säljer mogna frukter.» Det medgifves också gerna, att en Akademisk Dissertation icke lemna tillfälle nog till fullständig utredning af ett ämne, så djupt, som det förevarande. Men hos den, som gifvit sådana prof på djupsinnighet, för enad med klarhet och korthet, som *Förf.* i förra delen af närvarande arbete, är läsaren lätt ledd att söka orsaken till det, i den sednare delen, dunkla och otillfredsställande uti för undersökningen yttre och fremmande motiver; öfvertygad att, då dessa aflägnas, se *Förf.* antingen på ett tillfredsställande sätt lösa sitt problem, eller öppet framställa de motsägelser, detsamma på vetenskapens närvarande ståndpunkt ännu framtär att upplösas.

14 FRANS LUDOV. SCHAUMAN.

Spanska Flugan, sectio antepenultima

50 DE RATIONE, QUÆ HOMILETICAM & CATECHETICAM INTERCEDIT. DISS. ACAD. 1837. 26 SIDD. 8:O.

Ehuru ifrågavarande Dissertation är af den beskaffenhet, att vi endast kunna lemna en kortt framställning af dess innehåll, anse vi densamma, såsom ett Akademiskt Specimen, böra hafva intresse nog och öfverlemna